

Karmel 2/1983

Sanningen skall göra er fria (1)

Av Wilfrid Stinissen, ocd

Sanningen har många aspekter, och man kan tala om den ur många synvinklar. Det som intresserar oss här är inte den abstrakta sanningen utan sanningen som har blivit kött och blod i en levande människa. Det första vi tänker på när vi säger att en människa är sann, är att hon talar sanning, att hon inte ljugar.

I. *Att tala sanning*

Att tala sanning är naturligt för människan. Att ljuga är inte det ursprungliga, utan något som kommit efteråt. Ett litet barn tänker inte ens på möjligheten att far eller mor skulle kunna ljuga. Barnet litar absolut på vad de vuxna säger. När ett barn olyckligt nog ertappar sina föräldrar med en flagrant lögn, blir det en chock för barnet. Detta visar att ärligheten är djupt förankrad i människan. Även lögnedektorn, som genom mätning av en persons reaktioner (såsom andning, hjärtverksamhet och blodtryck) kan avgöra huruvida hon ljugar eller ej, bevisar att det är onaturligt för människan att ljuga.

Lögn skapar stress. Den som ljugar ofta, lever i ett tillstånd av stress: spänningarna ackumuleras. Ju mer man ljugar, desto större blir också rädslan att lögnerna skall avslöjas. Hela den inre harmonin blir störd. Man är ständigt utsatt för psykisk press, för man måste noggrant komma ihåg sina lögners så att man inte så småningom blir genomskådad. Man behöver verkligen ha ett gott minne om man ljugar mycket.

Gud har lagt något av sin egen sanning och trofasthet i människans hjärta. När vi talar sanning kommer något av Guds sanning i dagen. Genom vår ärlighet blir vårt liv och den miljö vi lever i alltmer Guds rike. Guds rike är ju ett "sanningens rike". När du ger ett helt ärligt svar på en fråga, då är det Gud som råder i dina ord. Då talar du sanning "i Kristus", som Paulus säger om sig själv (Rom 9:1). Vi måste "hjälpa till att sprida sanningen" (3 Joh 9).

Överallt där människor är sanna och tänker, talar och handlar sant, finns något av Guds rike. Så länge vi behandlar skapelsen med vördnad, så länge vi inte övar våld mot den genom lögn eller oärlighet, är Gud med oss. Är det inte en storartad uppgift att i världen skapa en boning för Guds sanning? Gud behöver oss för att

ljusets rike skall besegra mörkrets rike. Vi medverkar i denna kamp genom att leva så att allt vad vi är, säger och gör är sant.

Varför ljuger man?

Genom att genomskåda våra lögnare, genom att kasta sanningens ljus på dem, kan vi lättare undvika dem. Vad är det egentligen som driver oss till lögn? Det kan vara *ångest*. En sjuksköterska ger fel medicin åt en patient, och han mår illa av den. Läkaren frågar: "Har du gett rätt medicin?" "Visst", svarar hon med låtsad övertygelse. Hon ljuger. Eller ett sällskap skämtar med något, med tron t ex eller med kyrkan, och i stället för att bekänna färg skrattar den kristne som alla de andra. Han ljuger.

I en diskussion om popmusik talades det om olika popsångares meriter. En av deltagarna nämnde då schweizaren Graufeld, och gruppen diskuterade ivrigt hans goda och dåliga egenskaper. Till sist frågade någon: "Kanske finns det här somliga som inte känner Graufeld?" Jo, några få hade aldrig hört talas om honom. Alla andra kände honom väl. Då sade ledaren för det psykologiska experimentet kallt: "Graufeld finns inte!" – Det kan hända att man vill *göra intryck*. Eftersom det man har att säga inte är tillräckligt imponerande, blåser man upp det. Det lilla man upplevt blir något kolossalt. – Det kan till och med vara *en feltolkad kärlek som* driver oss till att ljuga.

Om vi har ryktet om oss att vara särskilt snälla är det inte osannolikt att de flesta av våra lögnare har sitt ursprung just här, i vår snällhet. "Hur gammal tror du jag är?" frågar en dam, och du säger tio år mindre än du faktiskt menar. "Stör jag inte?" undrar en röst i telefonen. "Inte alls", svarar du snällt, medan du i ditt inre svär och förbannar. "Tror du det är allvarligt?" frågar en sjuk vid ditt besök. "Du blir snart frisk", svarar du, fastän du vet att han snart skall vara död. Hur underbart vore det inte om vi vid alla sådana tillfällen verkligen kunde lita på varandra!

Det kan vara klokt att någon gång rikta strålkastaren speciellt på sanningens område. Man behöver inte vara rädd att man därigenom försummar andra viktigare aspekter. När man fattar en god föresats inom ett begränsat område, riskerar man – åtminstone teoretiskt – att förlora helheten ur sikte. Den risken finns inte här. Inom skolastiken betonar man att *verum* (sanningen) har en transcendental karaktär. Med andra ord att sanningen omspannar hela verkligheten. Verkligheten som sådan är sann. Så snart en människa försöker vara sann, ändras *bela* hennes liv.

Teresa av Jesus fäste stor vikt vid absolut ärlighet. Hon var inte rädd att påpeka fel på detta område. Hon skriver till Pater Gracián, som är hennes provinsial: ”Jag tycker det verkar som om Elisa (ett smeknamn på Gracián som Teresa ofta använder, särskilt med tanke på att brevet kunde falla i främmande händer) ibland inte var så noga med att i alla avseenden säga hela sanningen.

Även om jag väl förstår att det gäller föga viktiga saker, så skulle jag önska att han var mer noggrann i detta hänseende. Var snäll, min fader, och be honom enträget om detta på mina vägnar, jag inser att där man slarvar med detta kommer det inte att finnas någon äkta fullkomlighet. Tänk vad jag lägger mig i allting, som om jag inte hade annat att göra” (18 juli 1579). Gracián var känd för att vara ytterst snäll!

”Barmhärtighet och sanning”

Att tala sanning betyder inte att man i tid och otid skall säga sin medmänniska ”sanningen”. Varje sanning har sin tid. Det kan hända att den andre inte är mogen att höra en viss sanning. Eller att han inte kan acceptera att just *du* säger den. Här behövs det fina antenner. Det är också möjligt att du själv inte är mogen att säga en sanning. När du säger någon sanningen för att hämnas eller i ett tillstånd av irritation, kan du vara säker på att din sanning skadar mer än den gagnar.

Det är oerhört svårt att acceptera en obehaglig sanning när den sägs med irritation. I Karmel var det före konciliet sed att inleda skuldkapitlet med att be varandra om en tillrättavisning *cum caritate* (med kärlek). Därmed gav man prov på en klok ödmjukhet. Man var medveten om sin svaghet och påminde medbröderna om det. ”Säg det inte hårt utan 'med kärlek', annars kommer jag inte att kunna svälja din reprimand.” Det är en gyllene regel att aldrig säga en medmänniska ”sanningen” så länge man inte kan säga den med kärlek.

Bibeln visar på många ställen att barmhärtighet och sanning hör samman. ”Alla dina gärningar och alla dina vägar är barmhärtighet och sanning” (Tobit 3: 2). ”Låt godhet och sanning ej vika ifrån dig. Bind dem omkring din hals, skriv dem på ditt hjärtas tavla” (Ords 3: 3). ”Kärleken gläds med sanningen”, skriver Paulus i sin lovsång till kärleken (1 Kor 13:6). De finner sin glädje tillsammans.

En sanning som inte står i kärlekens tjänst är inte riktigt ”sann”. Vad som är meningen med en broderlig tillrättavisning lär oss Jesus: ”Om din broder har gjort dig någon orätt, så gå och ställ honom till svars i enrum. Lyssnar han på dig, *har du vunnit tillbaka din broder*” (Matt 18: 15).

Det gäller att vinna tillbaka sin broder, och inte att avreagera sig eller få en broder att vara mindre besvärlig. Är vi helt ärliga och försöker vi genomskåda de motiv

som driver oss att säga någon sanningen, skall vi ofta känna oss tvungna att tåga: det som leder oss är inte kärlek, inte den andres bästa utan vårt eget bästa. Eller snarare det som vi tror vara vårt bästa, för endast kärleken är vårt sanna bästa. Bara kärleken kan visa oss *om* vi skall säga något, *när* vi skall säga det och *hur* vi skall säga det. Men alltid skall det ske med barmhärtighet.

Får jag berätta om en gammal ökenfader? En av eremiterna hade dåligt rykte, och en dag hade till och med det allra värsta hänt: en kvinna hade setts i hans cell. Bröderna i närheten var upprörda och ville jaga bort kvinnan ur eremitaget. De bad Abba Ammonas följa med. När den syndige eremiten hörde bröderna närma sig, gömde han kvinnan i en stor reservoar. Så snart Ammonas kom in, såg han vad som hade hänt, men "till Guds ära" höll han saken hemlig.

Han ställde sig ovanpå reservoaren och tillsade bröderna att undersöka hela eremitaget. De sökte överallt men fann inte kvinnan. Då sa Ammonas: "Mina bröder, varför har ni gjort så? Må Gud förlåta er." När alla hade gått, tog han den syndige brodern vid handen och sade: "Akta dig, min broder" och lämnade honom. Vem tänker inte på vad Jesus sade till äktenskapsbryterskan: "Inte heller jag dömer dig. Gå nu, och synda inte mer" (Joh 8:11) ?

– Abba Poimen är en annan ökenfader. Hans namn betyder "herde". Han gjorde sitt namn heder, för han var verkligen en god herde. En dag kom några bröder till honom med ett praktiskt problem: "När vi ser bröder som sover under gudstjänsten, skall vi då väcka dem så att de håller sig vakna?" Poimen svarade: "Om jag ser en broder som sover, så lägger jag hans huvud i mitt knä och låter honom vila" (Per Beskow, *Ökenfädernas tänkespråk*, s. 119).

I stället för att *säga* sanningen kan man alltså ibland *göra* sanningen. Sanningen är det som Jesus lär oss och kan sammanfattas i ett ord: kärlek. Att göra sanningen är att älska. Att göra sanningen är ibland ett effektivare sätt att vinna tillbaka sin broder än att säga sanningen. När någon slår dig på kinden kan du säga: du får inte slå mig, det är synd. Antagligen övertygar du därmed inte din broder. Jesus föreslår en annan metod: att vända också den andra kinden mot honom (Matt 5: 39).

Meningen är inte att inbjuda den andre att slå en gång till. På så sätt skulle man bara fördubbla hans skuld. Nej, meningen är att göra det omöjligt för honom att slå. En sådan oväntad kärlek avvärjar motståndaren. Han hade trott att du skulle slå tillbaka, och då hade han med gott samvete kunnat slå igen. Men det onda förlorar sin kraft när man låter sig drabbas av det utan att försvara sig.

Det sägs om Johannes av Korset att han en kväll blev överfallen av rövare. Han tog ett fat, slog vatten i det och bad rövarna att få tvätta deras fötter. De skämdes och omvände sig.

Så länge du tycker om att säga någon sanningen, är du inte mogen för det. Endast när det kostar dig något, kan du hoppas att din tillrättavisning skall bära frukt. Thérèse av Lisieux skriver om den uppgift hon hade som novismästarinna att tillrättavisa noviserna: ”Jag skulle tusen gånger hellre ta emot förebråelser än rikta dem mot andra, men jag känner att detta måste vara ett lidande för mig, ty om man handlar efter sina naturliga impulser är det omöjligt för den själ vars svagheter man vill avslöja att inse sina fel. Hon ser bara detta: systemen som blivit ålagd att vägleda mig är på dåligt humör och nu går det ut över mig – och jag som ändå är fylld av goda avsikter!” (*Självtbiografiska skrifter*, s. 213–214).

Man bör komma ihåg att de fel man upptäcker i sin omgivning ofta är ens egna fel som man projicerar på andra. Det som man inte vill se hos sig själv upptäcker man i den andre. Psykologerna har gjort oss uppmärksamma på denna egendomliga mekanism, som får oss att skriva våra dåliga sidor på en annans räkning. När jag ser en flisa i min broders öga gör jag alltså klokt i att söka efter bjälken i mitt eget. Det är nämligen mycket sannolikt att flisan i den andres öga är återskenet av bjälken i mitt.

Jag bör inte förlora min tid med att försöka ta bort flisan ur min broders öga. Det enda jag har att göra är att arbeta bort bjälken i mitt öga. När jag efteråt ser på min broder blir jag glatt överraskad över att flisan också har försvunnit ur hans öga. De fel som vi upptäcker hos andra kan med andra ord lära oss mycket om oss själva. De kastar ljus på en del fläckar i vårt eget inre. Vad det gäller är då inte att säga sanningen till min broder utan till mig själv.

Ju mer man älskar, desto mindre fäster man sig vid en annan människas fel. ”Kärleken överskyler en myckenhet av synder” (1 Pet 4:8). Kärleken misstänker aldrig låga motiv. ”Kärleken tror allt, hoppas allt” (1 Kor 13:7). När Jesus möter Sackaios ser han inte hans fel utan hans möjligheter. Är hans blick mindre skarp eller kommer han, när han upptäcker det goda i Sackaios, mindre nära sanningen än de som säger att han är ”en syndare”? (Luk 19:7). Tvärtom, det goda är alltid mer sant än det onda. Det som Jesus ser är Sackaios' djupare sanning: att han är ”en son till Abraham” (v. 9).

Du kan anse dig särskilt benådad när du i livet har någon som säger dig sanningen om dig själv: den positiva och den negativa sanningen. En vän som älskar dig så mycket att han/hon inte är avundsjuk på det goda och fina som finns i dig, utan i

stället gläder sig åt det och drar fram det i ljuset, och som samtidigt, tack vare sin djupa kärlek till dig, har fördrag med dina fel och därför lugnt och sakligt kan peka på det som hindrar utvecklingen av det goda.

Men det första är viktigare än det sista. Riktig uppfostran är, som liknelsen om ogräset lär oss, mycket mer ett sätt att bejaka det goda än att utrota det onda. Man kan överösa en medmänniska med så mycket välment kritik att hon förlorar tron på sina möjligheter.

Är det inte märkligt att uttrycket "att säga någon sanningen" endast används när det gäller att säga obehagliga sanningar? Härav tycks framgå: 1. att det som vi i första hand betraktar som sanningen om den andre är hans negativa sidor, vilket är djupt orättvist; och 2. att när man säger en medmänniska något positivt om henne, anses man inte tala sanning, det kan inte vara annat än smicker.

I praktiken är det ibland smicker och vi behöver inte inte vara naiva. Men när *vi* säger någon "sanningen" kan vi göra det på ett annat sätt och försöka nå den djupare sanningen, den ljusa. Och när vi berör den mörka sanningen, bör vi veta att även den är genomstrålad av ljus. Ernesto Cardenal har i ett par magistrala sidor beskrivit hela den mänskliga aktiviteten, också synden, som ett sökande efter Gud (*En bok om kärleken*, s. 11-12).

En ny frihet

Varje sanningsnivå medför och skapar sin sin egen frihet. Den frihet som är frukten av att man alltid talar sanning består i en inre och en yttre harmoni. En *inre* harmoni: man lever i frid med sig själv. Om Augustinus har rätt när han definierar friden som den ro som uppstår när allt är i ordning (*pax est tranquillitas ordinis*), då måste man erkänna att en människa som är sann har frid. Det finns ordning i henne, överensstämmelse mellan verkligheten och hennes tankar, och mellan hennes tankar och hennes ord. Livet blir mycket enklare.

Att ljuga gör livet komplicerat och kluvet. Har man för vana att ljuga blir man så småningom insnärjd i ett nät av lögnar som det blir svårt att befria sig ur. Var och en som försöker att övervinna sin feighet och fåfånga, och förmår sig att tala sanning, märker omedelbart att han blir friare. Han känner att det faller en börda från honom. Det märks till och med i kroppen som blir kvitt en mängd spänningar.

Detta leder av sig självt till en större *yttre* harmoni. Att ljuga stör relationerna. Ljuger du ofta, så *förstörs* de. Det är omöjligt att undvika att andra snart upptäcker att du ljuger. Följden är att man aldrig mer litar på dig, inte ens när du talar

sanning. Är du däremot helt ärlig så får dina ord en oerhörd kraft. Du betraktas som pålitlig. Och ingenting är så befriande som att veta att andra litar på dig. Den tillit som människor visar dig har en skapande förmåga: du känner dig stimulerad att inte svika den, att vara ännu mer ärlig och sann.

Du upptäcker samtidigt att du inte behövde vara så rädd för att vara ärlig. Du blir inte mindre sympatisk när du erkänner din okunnighet eller svaghet. Tvärtom, människorna börjar älska dig mycket mer när de märker att du är en av dem: en begränsad, sårbar, liten varelse. Att leva tillsammans med en fullkomlig människa är jobbigt. Hon står alltför högt över andra, och eftersom de flesta inte kan låta bli att jämföra, känner de sig mindervärdiga. Duktiga, briljanta personer som kan och vet allt blir visserligen beundrade, men sällan älskade.

För att bli älskad måste man ställa sig på de andras nivå. Att det inom kristendomen och den kristna mystiken finns en sådan brinnande kärlek till Gud (i motsats till andra religioner), beror på att den Gud som vi kristna tillber har gjort sig så liten. Gud har blivit vår broder, ja vår tjänare, och därför älskar vi honom så högt. Är det inte paradoxalt? Man ljuger för att stå högre i andras ögon och på så sätt bli mer älskad, och man förstår inte att det är just genom att stiga ned från sin piedestal som man får kärlek.

Den amerikanske psykologen Carl Rogers skriver i sin bok *Människor i grupp. Om encountergrupper*: "När jag träder fram sådan jag är, när jag visar mig utan försvar, utan rustning, bara jag – när jag kan acceptera faktum att jag har många svagheter och fel, gör många misstag, ofta är okunnig när jag borde veta . . . då kan jag vara mycket verkligare. Och när jag kan stiga fram utan att bära rustning, utan att anstränga mig att vara annorlunda än jag är, då lär jag mig mycket mer – också av kritik och fientlighet – är mycket mer avslappnad och kommer mycket närmare människorna."

Därmed kommer vi till den andra delen, som jag har försett med titeln *falsk och äkta ärlighet*. Hittills handlade det om att *tala* sanning, att inte ljuga. Nu gäller det att *vara* sann, inte bara med ord utan genom hela vårt sätt att vara. Rogers' citat har redan fört oss in i denna nya problematik. "Livet är för mig mycket roligare", skriver han, "när jag inte är på min vakt, inte gömmer mig bakom en fasad utan försöker vara och ge uttryck åt mitt verkliga jag." Den stora frågan är: vad är mitt verkliga jag?

II. Falsk och äkta ärlighet

Behovet av ärlighet och autenticitet tycks aldrig ha varit så stort som i våra dagar. Ärlighet är den högsta av alla dygder. Man kan nästan tala om en ärlighetens

mystik. Ärligheten har till den grad stigit i vår aktning att den har blivit det slutgiltiga kriteriet när det rör sig om att bedöma en människas värde. ”En ärlig bok”, skriver recensenten, och något finare kan han inte skriva; med ens får alla gemenheter i boken en strålgans.

Ärlighet har alltid varit viktig för oss människor. Det kan inte vara annorlunda. För att vara trygga måste vi kunna lita på varandra. Vi vill att vad den andre säger och gör överensstämmer med det som han innerst inne menar. Sedan Freud har lärt oss att stiga ned i medvetandets nedersta skikt och där upptäcka våra handlingars djupaste motiv, har ärligheten vunnit ännu större anseende. Tack vare kontakten med det undermedvetna blir det nu lättare att demaskera allt som är oäkta på det medvetna planet. ”Var ärlig” betyder nu: ”Var äkta, var dig själv.”

Men vad menar man med detta: ”Var dig själv”? Du är ju dubbel. Visserligen är du ”ljus i Herren” (Ef 5: 8), men ”det mörker som du en gång var” gör sig fortfarande gällande. Ofta är det till och med så att det just är mörkret som är mest påfallande i människan. ”Om vi säger att vi är utan synd, bedrar vi oss själva, och sanningen finns inte i oss” (1 Joh 1:8). Syndens kärna är just självbedrägeri. Säger Jesus inte om djävulen att han är en lögnare och lögnens fader? (Joh 8:44).

Vi har en benägenhet att förväxla gott och ont, ljus och mörker: ”Ve dem som kallar det onda gott, och det goda ont, dem som gör mörker till ljus, och ljus till mörker, dem som gör surt till sött, och sött till surt!” (Jes 5:20). När man syndar anser man det sura för sött. Thomas av Aquino påstår att en människa inte skulle kunna handla, inte heller handla syndigt, om hon inte, åtminstone i själva handlingsögonblicket, såg sin handling som något gott. En alkoholist dricker sprit därför att ”det är så gott”. Han lurar sig själv, och gör det så engagerat att han ofta inte anar att han blir lurad.

Om alltså någon säger: ”Jag vill vara mig själv”, kan man fråga honom: Vilken del av dig själv vill du vara? Vill du vara ditt ljus eller ditt mörker? Om du väljer ditt ljus, väljer du det djupaste i dig, ditt äkta jag. Du är ju mer ljus än mörker, i synnerhet du som lever i Kristus. Om du däremot väljer mörkret i dig, dvs. synden, så väljer du självbedrägeriet. Är det inte paradoxalt igen? Vår tids människa, som vill få vara sig själv och därför ha lov att ge fritt utlopp åt vad hon tänker och känner, hon är mindre än någonsin sig själv. Hennes ärlighet är ett monumentalt självbedrägeri.

När man talar om att vara äkta eller autentisk, glömmer man ofta att det finns olika skikt i människan, att varje skikt har sin egen sanning, och att det råder en konfliktsituation mellan dessa olika skikt och deras sanningar. Vill jag vara ärlig

mot ytskiktet, de biologiska impulsernas och animaliska instinkternas nivå, så skall jag vara oärlig och otrogen mot mitt djupare väsen. När är jag ärligast: när jag vid väckningen på morgonen ger efter för min lättja och ligger kvar i sängen, eller när jag i lydnad mot Guds vilja som väckarklockan förmedlar reagerar med ett "Se, här är jag!" och stiger upp utan dröjsmål?

När är jag ärligast: när jag försöker ta emot ett ont ord med tålmod, eller när jag ohämmat ger luft åt min irritation och aggressivitet? Varje gång väljer jag mellan två slags ärlighet. Antingen följer jag mitt humör, mina nycker, eller också lyder jag min vilja. Jag är kanske mindre ärlig mot mina ytliga känslor men helt ärlig mot min fundamentala livsinställning och min djupa längtan. Jag visar inte min periferi utan mitt djup.

Faktiskt är det så att de impulser och emotioner som är knutna till de animaliska instinkterna (aggressivitet, ångest, sexuella begär) också är de som ser mest spontana ut. Den som ger efter för dessa impulser kan därför ge ett *intryck* av större ärlighet än den som behärskar sig. Den första, spontana reaktionen kommer ofta från ytskiktet. Det krävs en långvarig och grundlig rening innan man "spontant" reagerar från djupet, där man är en gren i vinträdet.

Att försöka vara ärlig på alla nivåer samtidigt leder nödvändigtvis till kaos. Vad är ärligare och uppriktigare, undrar Gustave Thibon, än ett hus som rasar? Med en beundransvärd "öppenhjärtighet" visar och avslöjar det alla de olika material som det var byggt av. Men byggnadens harmoni kräver att mycket av materialet förblir dolt. Att avslöja varje detalj sker nödvändigtvis på helhetens bekostnad. Materialet ligger nu i dagen, men det finns inget hus mer.

Den kristna oärligheten

Det sägs ofta att kristna är mindre ärliga än andra. Det kan man förstå. Det är mycket svårare för en kristen att vara helt igenom ärlig och äkta. Som kristen har han valt Gud och hans vilja. Han har erkänt sin sanna identitet och bestämt sig för att vara sig själv, dvs. kristen, "kristuslik". Men det betyder inte att han med ens är vuxen denna uppgift. Det finns ögonblick då han inte klarar av det. Och egentligen klarar han det aldrig helt och fullt. Det händer att evangeliets ideal tilltalar honom mindre än vissa mänskliga mål.

Denna dubbelhet gör att det kan komma perioder av trötthet och leda, tider då han, som Israel i öknen, längtar tillbaka till köttgrytorna i Egypten. De kristna idealen är dessutom svindlande höga. Man konstaterar ständigt på nytt hos sig själv att man inte är konsekvent.

Den icke-troende befinner sig i en helt annan situation. Han har inte sådana absoluta ideal, han behöver inte bli ”fullkomlig som den himmelske Fadern är fullkomlig”. Han har ett mänskligt program för personlighetsutveckling, som är realiserbart med mänskliga krafter. Det är mycket lättare för honom att vara ”konsekvent”, fastän även han kanske måste medge att han ofta inte klarar det helt.

Men gemensamt för kristna och icke-kristna är att de ständigt måste välja mellan en äkta och en falsk ärlighet. Falsk ärlighet är ett slags exhibitionism: allt som går genom ens huvud, alla känslor och impulser visas för offentligheten. Principen är att man skall visa sig ”som man är” – Äkta ärlighet är inte så dum. Den vet att man genom att i handling visa det som finns inom en också bejakar och bekräftar det. När man uppför sig i överensstämmelse med det onda som man känner inom sig, ger man näring åt detta onda. Det bara växer alltmer.

När man däremot handlar i överensstämmelse med goda som finns inom en, så bekräftar man detta goda. Den sanna ärligheten är den där man visar sig så som Gud vill att man skall vara. Gud vill att det bästa i människan skall komma fram. Jesus säger inte: sprid ert mörker, kasta er skugga över allt och alla. Utan: låt ert ljus lysa för människorna (Matt 5:16). Inte ett abstrakt ljus, inte ljuset i dess fullhet. Du behöver inte förkroppsliga ett abstrakt fullkomlighetsideal. Det vore inte ärligt, utan onaturligt och kanske skenheligt. Nej, låt *ditt* ljus lysa. Har du mycket ljus, så lys mycket. Finns det mindre ljus i dig, så lys mindre. Men låt det bästa i dig komma fram.

Bortträngning eller behärskning?

Skall vi alltså tränga bort alla onda böjelser och impulser? Inte alls! Det finns en himmelsvid skillnad mellan bortträngning och behärskning, mellan att undantränga och tygla sina känslor. Det finns minst tre iögonfallande skillnader mellan dessa två sätt att reagera.

1. När det gäller bortträngning låter man inte känslan i fråga stiga upp till medvetandets nivå. Man vill inte acceptera den, inte se den. Man blundar. Det skulle göra alltför ont att se den rakt i ögonen. – Den rätta reaktionen präglas av klarsynthet och accepterande: man vågar se att det t ex finns hatkänslor, att något i en önskar fars eller mors död.
2. Vid bortträngning är det inte viljan utan en irrationell ångest som leder processen. – Att styra och tämja sina begär är däremot frukten av en viljeakt, något man gör medvetet och av fri vilja.

3. Bortträngning leder till komplex och neuroser, dvs. en form av ofruktbart lidande. I sig själv är en neuros, som Jung säger, "ett surrogat för ett meningsfullt lidande!": (Vi får dock inte glömma att Gud ibland även använder ett "surrogat" för att få en människa att mogna, och att "surrogatet" sålunda kan, åtminstone provisoriskt, få ett positivt förtecken.) – Att tygla sina begär däremot kan visserligen vara smärtsamt och innebära lidande, men det är ett meningsfullt och berikande lidande.

Guds barns frihet

Äkta ärlighet är den som prioriterar det bästa i oss och låter det komma fram. En sådan ärlighet leder till sann frihet. För vad är frihet? Frihet är ett tillstånd där man inte längre styrs av ytliga impulser, där man inte längre är slav under alla möjliga intryck, känslor eller begär. Fri är den som kan lyssna till det som kommer från hans väsens djup, där hans ande vittnar tillsammans med Guds Ande om att han är Guds barn (Rom 8:16).

På latin heter frihet *libertas*, och barnen i familjen kallas *liberi*, i motsats till *servi*, slavar. Frihet och barnskap hör alltså ihop. Paulus tillskriver Guds barn "härlighetens frihet" (Rom 8:21). När gudsbarnet i mig kan leva ut, då är jag fri. Att kunna göra vilket val som helst, att vara tveksam om man skall välja ljus eller mörker, liv eller död, är inte tecken på frihet utan på sjukdom. En oförstörd människa väljer spontant livet.

Människan är riktigt ärlig, och riktigt fri, när hon tar denna sin djupa natur på allvar, och inte bryr sig om en massa parasit-tankar och -känslor, som det vimlar av på ytan av hennes väsen och som försöker ställa till oreda. När man låter sig drivas av det som kommer från det djupaste skiktet, där man är skapad efter Guds avbild och uppfylld av Anden, då är man sann människa och då når man den sanna friheten.

Ordet frihet kommer från: *fria*, älska. Frihet har alltså med kärlek att göra. Fri är man när man älskar. Den som älskar gör spontant det som den älskade önskar. "Om någon älskar mig, håller han mitt ord", säger Jesus (Joh 14:23). Om man älskar honom på djupet av sig själv, om man älskar detta kristusliv, då gör man det som detta kristusliv driver en till. Man kan här knappast tala om lydnad eller plikt. Det är spontanitet, det är suverän frihet!